

BẢO ĐẢM THỰC HIỆN CÁC NGUYÊN TẮC BẦU CỬ Ở CỘNG HÒA DÂN CHỦ NHÂN DÂN LÀO¹

DYLAVONG NOUKEO*

Tóm tắt: Các nguyên tắc bầu cử là những tư tưởng chỉ đạo trong việc tổ chức các cuộc bầu cử, có ý nghĩa quan trọng trong pháp luật bầu cử của các quốc gia. Ở Cộng hòa Dân chủ Nhân dân (CHDCND) Lào, các nguyên tắc bầu cử đã được quy định rõ ràng trong Hiến pháp và được cụ thể hoá trong Luật Bầu cử. Mặc dù trên thực tế, các nguyên tắc này được thực hiện một cách nghiêm túc và có hiệu quả, tuy nhiên, vẫn cần có sự điều chỉnh trong các quy định pháp luật về một số nguyên tắc để đảm bảo các cuộc bầu cử ở CHDCND Lào ngày càng hiệu quả và thực chất hơn. Bài viết phân tích các quy định pháp luật và việc thực hiện các quy định pháp luật về các nguyên tắc bầu cử ở CHDCND Lào, chỉ ra những điểm mạnh và hạn chế, từ đó đề xuất một số giải pháp sửa đổi, bổ sung Luật Bầu cử nhằm khắc phục những hạn chế đó.

Từ khoá: Bầu cử; nguyên tắc bầu cử; Luật Bầu cử; Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào

Ngày nhận bài: 23/10/2024; Biên tập xong: 28/10/2024; Duyệt đăng: 25/11/2024

ENSURING IMPLEMENTATION OF ELECTION PRINCIPLES IN THE LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

Abstract: Election principles are the guiding ideologies in organizing elections, which are important in the countries electoral laws. In the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR), election principles have been stipulated in the Constitution and specified in the electoral law. Although the implementation of these principles is serious and effective in practice, it also shows that adjustments in legal regulations on some principles are necessary to ensure increasingly productive and substantive elections in the Lao PDR. This article analyzes the legal regulations on election principles and their implementation in the Lao PDR, points out the strengths and limitations, thereby proposing several solutions to amend and supplement the electoral law to overcome those limitations.

Keywords: Election; election principles; electoral law; the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR)

Received: Oct 23th, 2024; **Editing completed:** Oct 28th, 2024; **Accepted for publication:** Nov 25th, 2024

Ngay từ khi thành lập, Đảng Nhân dân Cách mạng Lào đã khẳng định: “Bầu cử có vai trò quan trọng trong đời sống chính trị của đất nước Lào, là phương thức để nhân dân lựa chọn đại biểu và thực hiện sự ủy quyền, kiểm soát quyền lực nhà nước, khẳng định quyền làm chủ của mình”. Trên cơ sở đó, ở nước CHDCND Lào, việc sử dụng hình thức bầu cử để bầu ra cơ quan quyền lực nhà nước các cấp được quy định cụ thể và rõ ràng trong Hiến pháp - đạo luật có giá trị cao nhất của quốc gia. Điều 4 Hiến pháp Lào năm 2015 đã khẳng định: “Nhân dân bầu ra các đại diện, cụ thể là Quốc hội và Chính quyền địa phương, để đảm bảo rằng các quyền, quyền hạn và lợi ích của họ được giải quyết”. Bên cạnh đó, Điều 4 Hiến pháp cũng quy định rõ các nguyên tắc bầu cử: “Việc bầu các thành viên của Quốc hội sẽ được thực hiện thông qua các

nguyên tắc phổ thông trực tiếp bình đẳng và bỏ phiếu kín. Các cử tri có quyền đề xuất loại bỏ các đại diện của chính họ nếu họ bị phát hiện hành xử theo cách không phù hợp với vị trí danh dự của họ và đánh mất niềm tin của mọi người”. Quy định này sẽ là kim chỉ nam để Nhà nước Lào tiếp tục xây dựng các quy định về bầu cử nói chung, quyền bầu cử đại biểu Quốc hội nói riêng trong các đạo luật chuyên ngành và tổ chức thực hiện trên thực tế. Mặc dù vậy, thực tiễn thực hiện các cuộc bầu cử ở Lào gần đây cho thấy có một số quy định pháp luật về các nguyên tắc bầu cử cần được củng cố, hoàn thiện nhằm nâng cao hiệu quả đảm bảo quyền bầu cử ở CHDCND Lào. Song những bất cập, hạn chế đó là gì? Và làm thế nào để khắc phục những bất cập, hạn chế đó? Đây là những câu hỏi nghiên cứu chưa được giải quyết thấu đáo trong các công trình khoa học về bầu cử ở CHDCND Lào, vì vậy,

¹ Bài viết là một phần kết quả nghiên cứu của luận án do tác giả thực hiện tại Học viện Hành chính Quốc gia Việt Nam, với tiêu đề: “Bầu cử đại biểu Quốc hội ở Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào”.

* Email: Noukeodylavong@gmail.com

Thạc sĩ, Nghiên cứu sinh, Học viện Chính trị và Hành chính Quốc gia Lào

bài viết này nhằm khoả lấp khoảng trống đó.

1. Các nguyên tắc bầu cử theo pháp luật Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào

Pháp luật hiện hành của CHDCND Lào xác định một số nguyên tắc bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân các cấp như sau:

Thứ nhất, nguyên tắc bầu cử phổ thông

Bầu cử phổ thông là nguyên tắc được ghi nhận trong tất cả các bản Hiến pháp và các luật về bầu cử của các nhà nước dân chủ hiện đại, bao gồm CHDCND Lào. Bầu cử phổ thông có nghĩa là bầu cử rộng rãi, mọi người đều được đi bầu (quyền bầu cử chủ động) và có thể được bầu (quyền bầu cử bị động). Ngoài ra, nguyên tắc bầu cử phổ thông còn được thể hiện ở việc bảo đảm cho mọi công dân đủ điều kiện đều có thể ứng cử vào các cơ quan đại diện. Hiến pháp Lào năm 2015 khẳng định: Quyền quản lý nhà nước của công dân được thể hiện qua việc mọi quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân, do nhân dân thực hiện và vì quyền lợi của các tầng lớp nhân dân. Cụ thể hóa quy định của Hiến pháp năm 2015, Điều 3 Luật Bầu cử Đại biểu Quốc hội và Hội đồng nhân dân các cấp sửa đổi, bổ sung năm 2015 (sau đây gọi tắt là Luật Bầu cử năm 2015) ghi nhận: “Tất cả công dân Lào, không phân biệt giới tính, dân tộc, tín ngưỡng, địa vị xã hội, nơi cư trú và nghề nghiệp, từ đủ 18 tuổi trở lên đều có quyền bầu cử, từ 21 tuổi trở lên đều có quyền ứng cử làm thành viên của Quốc hội”. Pháp luật Lào chỉ hạn chế quyền bầu cử đối với các trường hợp được quy định tại Điều 4 Luật Bầu cử năm 2015, đó là: Những người đang bị tước quyền bầu cử theo bản án, quyết định của Tòa án đã có hiệu lực pháp luật, người đang phải chấp hành hình phạt tù, và người mất năng lực hành vi dân sự. Những hạn chế này được xem là hợp lý và mang tính phổ biến ở các quốc gia.

Thứ hai, nguyên tắc bầu cử bình đẳng

Ở bất cứ quốc gia dân chủ, hiện đại nào, bình đẳng đều là một yêu cầu của bầu cử, phản ánh nội dung dân chủ của cuộc bầu cử. Rộng hơn, bình đẳng là tư tưởng mang tính nền tảng cho tổ chức, hoạt động của cả bộ máy nhà nước, từ lập pháp, hành pháp cho đến tư pháp, và là nguyên tắc xuyên suốt mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Trong bầu cử, nguyên tắc bình đẳng có nghĩa là thừa nhận vị thế pháp lý như nhau của các công dân trong bầu cử mà không có sự phân biệt về tầng lớp, giai cấp, thành phần xã hội, và về bất kỳ yếu tố bất hợp lý nào khác. Ở CHDCND Lào, bình đẳng trong bầu

cử đã được ghi nhận trong pháp luật, được thể hiện qua các nội dung sau:

Một là, bình đẳng giữa các cử tri trong việc bỏ phiếu

Pháp luật bầu cử của CHDCND Lào trong các giai đoạn từ trước đến nay đều quy định “một người, một phiếu bầu”. Mỗi cử tri tham gia bầu cử đều có một phiếu bầu và phiếu bầu này có giá trị như mỗi phiếu bầu khác, không phân biệt thành phần xã hội, đơn vị hành chính hay tín ngưỡng tôn giáo. Tuy nhiên, giống như nhiều quốc gia khác, trong pháp luật về bầu cử, ngoài tiêu chí dân số, đều quy định căn cứ vào “đặc điểm của mỗi địa phương” khi phân bổ số lượng đại biểu. Đây cũng là cách thức quy định trong pháp luật bầu cử của CHDCND Lào. Cụ thể, nguyên tắc xác định số thành viên của Quốc hội ở CHDCND Lào được quy định trong luật như sau:

1. Mỗi thành viên của Quốc hội đại diện cho 100.000 người dân;
2. Theo nguyên tắc làm việc theo nhóm, bất kỳ tỉnh, vùng đặc biệt nào có dân số ít hơn 150.000 người đều phải có ba thành viên của Quốc hội;
3. Theo đặc điểm quan trọng, đặc thù của từng tỉnh, thành phố, vùng đặc biệt liên quan đến chính trị, quốc phòng, an ninh, nền kinh tế, xã hội và văn hoá;
4. Số lượng thành viên của Quốc hội bao gồm một tỷ lệ phù hợp đại diện của các tầng lớp, giới tính và dân tộc.

Quy định như trên xuất phát từ đặc thù của xã hội Lào. Về mặt hành chính, Lào được phân thành 17 tỉnh (Khoueng) và thủ đô Viêng Chăn. Tỉnh mới nhất là Xaisomboun, được thành lập vào năm 2013. Các tỉnh được chia thành huyện (Muang) rồi đến bản (Ban). Một bản ở “đô thị” về cơ bản là một thị trấn. Tổng dân số Lào ước tính đạt 7,6 triệu người, với mật độ dân số đạt 30 người/km² (tính đến tháng 12/2023). Tuy nhiên, trong thực tế dân số Lào phân bố không đều trên toàn lãnh thổ. Hầu hết dân cư sống tại các thung lũng của sông Mekong và các chi lưu của nó. Theo dữ liệu cập nhật năm 2015, thủ đô Viêng Chăn có dân số lớn nhất cả nước với hơn một triệu người nằm dọc theo sông Mekong². Ngoài ra, dân cư tại Lào thường được phân chia theo độ cao, gần tương ứng với các dân tộc. Chính vì vậy,

² Results of Population and Housing Census (PHC) 2015, https://lao.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/PHC-ENG-FNAL-WEB_0.pdf.

không thể “*bình quân chủ nghĩa*” khi phân bổ số đại biểu dân cử được bầu cho các địa phương, mà cần xác định một số địa phương, nhóm xã hội đặc thù có tỷ lệ đại biểu cao hơn để phù hợp với những điều kiện thực tế nêu trên.

Hai là, bình đẳng giữa các ứng cử viên

Bình đẳng giữa các ứng cử viên là nội dung rất quan trọng trong việc thực hiện nguyên tắc bình đẳng, vì nó tác động trực tiếp đến việc ai là người được nhân dân lựa chọn và trao quyền lực. Nếu bình đẳng giữa các cử tri phản ánh về phạm vi, thì bình đẳng giữa các ứng cử viên phản ánh nội hàm (chiều sâu) của nguyên tắc bầu cử bình đẳng. Thực tiễn bầu cử ở nhiều quốc gia trên thế giới đã chỉ ra rằng, quyền bình đẳng giữa các ứng cử viên không những đòi hỏi phải được định chế rõ ràng trong pháp luật, mà quan trọng là phải có các biện pháp nhằm đảm bảo tính khả thi trong quá trình tổ chức thực hiện. Để đảm bảo sự bình đẳng giữa các ứng cử viên, tất cả các công đoạn bầu cử, từ việc đề cử, giới thiệu ứng cử viên, vận động tranh cử, phương pháp xác định kết quả bầu cử đều phải đảm bảo bình đẳng. Chỉ cần một công đoạn nào đó không được tôn trọng thì nguyên tắc bình đẳng có nguy cơ bị phá vỡ, hoặc ít nhất sẽ bị suy giảm mức độ.

Pháp luật bầu cử của CHDCND Lào hiện nay đã đảm bảo nguyên tắc bình đẳng giữa các ứng cử viên. Pháp luật quy định quyền tự ứng cử của công dân và ghi nhận về quyền vận động bầu cử của các ứng viên một cách bình đẳng: “...*Mỗi ứng viên có quyền tổ chức một chiến dịch cho mình, nhưng không được hối lộ cử tri hoặc tổ chức một chiến dịch chống lại các ứng cử viên khác; Chiến dịch sẽ bắt đầu sau khi công bố các ứng cử viên và phải dừng lại một ngày trước cuộc bầu cử*”³. Theo pháp luật Lào hiện nay, người ứng cử có quyền vận động bầu cử ở địa phương nơi mình ứng cử như gặp gỡ, tiếp xúc cử tri hoặc thông qua phương tiện thông tin đại chúng để người ứng cử báo cáo với cử tri về dự kiến chương trình hành động của mình nhằm thực hiện trách nhiệm của đại biểu nếu được bầu vào cơ quan dân cử và trao đổi những vấn đề mà cử tri quan tâm. Trong quá trình vận động bầu cử, các ứng viên phải đảm bảo dân chủ, bình đẳng, không lợi dụng vận động bầu cử để tuyên truyền trái với Hiến pháp và pháp luật hoặc làm tổn hại danh dự, uy tín, lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân khác.

Thứ ba, nguyên tắc bầu cử trực tiếp

Ở CHDCND Lào, bầu cử là sự kiện chính trị trọng đại, là ngày hội lớn để nhân dân trực tiếp lựa chọn những đại biểu xứng đáng vào các cơ quan dân cử, đặc biệt là Quốc hội. Chính vì vậy, pháp luật Lào cũng đã ghi nhận nguyên tắc bầu cử trực tiếp. Bầu cử trực tiếp nghĩa là cử tri phải tự mình đến khu vực bầu cử để thực hiện việc bỏ phiếu, cũng có nghĩa là cử tri trực tiếp bầu ra người đại diện không thông qua người trung gian. Hiện nay, giống như một số quốc gia khác, Lào chưa chấp nhận việc bầu cử bằng hình thức bỏ phiếu qua bưu điện hoặc bỏ phiếu thông qua mạng Internet. Bầu cử trực tiếp cũng được thể hiện ở việc công dân có quyền đề xuất bãi nhiệm những người đại diện của chính họ nếu người đó có những hành xử theo cách không phù hợp với vị trí danh dự của họ và đánh mất niềm tin của mọi người⁴. Quyền này hiện cũng đã được ghi nhận rõ ràng trong Hiến pháp của CHDCND Lào, theo đó, cử tri không chỉ có quyền bầu, mà còn có quyền bãi nhiệm đại biểu dân cử.

Thứ tư, nguyên tắc bỏ phiếu kín

Bỏ phiếu kín là nguyên tắc bầu cử phổ biến trên thế giới, nhằm đảm bảo sự tự do thể hiện ý chí của cử tri trong việc lựa chọn người ứng cử. Nếu được tự do trong việc lựa chọn người ứng cử thì bầu cử sẽ không đảm bảo ý chí của nhân dân, tức là cuộc bầu cử sẽ không đảm bảo tính thực chất và dân chủ. Nguyên tắc bỏ phiếu kín thể hiện ở việc: Ở địa điểm bầu cử phải có phòng/bàn viết phiếu kín; phiếu không được có dấu hiệu đặc biệt, và cần in sẵn tên của những người ứng cử để không phát hiện ra phiếu của cử tri nào; cử tri phải trực tiếp viết phiếu và bỏ phiếu, nếu không biết viết (gạch tên) thì có thể nhờ người viết hộ nhưng phải tự mình bỏ vào hòm phiếu. Thực tiễn tổ chức bầu cử của CHDCND Lào cho thấy, nguyên tắc này được bảo đảm bằng cách, ở các khu vực bầu cử đã có phòng viết phiếu tách biệt, hoặc có phòng rộng được ngăn thành nhiều khu vực: Khu vực “gạch” phiếu, khu vực bỏ phiếu, hoặc một phòng được phân chia thành các ngăn (thường bằng vải) trong đó có các khu vực để cử tri lựa chọn, cử tri trực tiếp bỏ phiếu vào thùng phiếu. Nhìn chung, tất cả mọi công đoạn của bầu cử phải diễn ra công khai, nhưng bỏ phiếu phải diễn ra trong phòng kín, không có sự tham gia của bất cứ người nào, kể cả nhân viên phụ trách công việc bầu cử tại phòng bỏ phiếu. Việc thực hiện nguyên tắc

³ Điều 13 Luật Bầu cử năm 2015.

⁴ Điều 4 Hiến pháp Lào năm 2015.

này đã đảm bảo sự lựa chọn (đồng thời là trao quyền) đúng với ý chí của cử tri khi bầu cử; đảm bảo sự thống nhất giữa hành vi lựa chọn trong phiếu bầu và suy nghĩ, nhận thức của cử tri trong việc lựa chọn ứng cử viên.

Tóm lại, việc bầu cử ở CHDCND Lào hiện được thực hiện theo các nguyên tắc: Phổ thông, bình đẳng, trực tiếp và bỏ phiếu kín. Mặc dù các nguyên tắc này kế thừa các quy định pháp luật từ trước đây nhưng nội dung và tinh thần của một số nguyên tắc có sự bổ sung, đổi mới nhất định. Cụ thể, nguyên tắc phổ thông được mở rộng, Nhà nước tạo điều kiện cho cử tri thực hiện quyền bầu cử và tham gia các hoạt động bầu cử, phạm vi đối tượng không được bầu cử được thu hẹp, việc hạn chế quyền bầu cử phải dựa trên nguyên tắc pháp quyền. Nguyên tắc bình đẳng cũng được củng cố để bảo đảm tỷ lệ tham gia ứng cử của người dân tộc thiểu số, phụ nữ; bảo đảm sự bình đẳng trong vận động bầu cử. Nguyên tắc bầu cử tự do tuy không được quy định nhưng quyền tự ứng cử công dân đã được ghi nhận, quan niệm về bầu cử là nghĩa vụ công dân đã có sự thay đổi trên thực tế.

2. Một số vấn đề nảy sinh trong việc thực hiện các nguyên tắc bầu cử ở Cộng hòa dân chủ nhân Lào

Ngày 20/3/2016, cử tri cả nước CHDCND Lào đã tiến hành bầu cử khóa VIII nhiệm kỳ 2016-2020. Cuộc bầu cử diễn ra trong không khí phấn khởi, dân chủ, bình đẳng, đúng pháp luật, an toàn, tiết kiệm và thành công tốt đẹp, thực sự là ngày hội lớn của toàn dân. Với sự kiện chính trị quan trọng này của Lào, quyền con người, quyền công dân, cụ thể là quyền chính trị của nhân dân Lào ngày càng được củng cố và hoàn thiện. Theo thống kê, cử tri của 18 đơn vị bầu cử đều tham gia rất nhiệt tình, có tất cả hơn 3.657.219 người trong tổng số 3.734.452 cử tri hợp lệ trong cả nước đi bầu, tỷ lệ cử tri tham gia bỏ phiếu đạt trên 97,9%⁵. Có 149 trong tổng số 211 ứng cử viên đã trúng cử đại biểu Quốc hội khóa VIII tại 18 đơn vị bầu cử, trong đó có 41 đại biểu là nữ... Tại cuộc bầu cử khóa IX (2021-2025), có 3.973.017 cử tri trong tổng 4.053.151 cử tri tham gia bỏ phiếu tại 7.217 khu vực bỏ phiếu, chiếm 98,02%; có 40 khu vực bỏ phiếu ở nước ngoài với sự tham gia của 13.283 cử tri (5.243 nữ) trong tổng số 13.404 cử tri ở nước ngoài, chiếm 99% cử tri

⁵ Báo cáo tóm tắt tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa VIII và đại biểu Chính quyền địa phương cấp tỉnh và thủ đô Viêng Chăn khóa I nhiệm kỳ 2016-2020.

tham gia bỏ phiếu⁶. Theo thống kê, danh sách cử tri trên cả nước được lập là 4.053.151 cử tri, trong đó có 2.025.113 cử tri nữ, chiếm 49,96% cử tri cả nước; 13.404 cử tri ở nước ngoài được lập danh sách tại 40 điểm bỏ phiếu ở các quốc gia⁷. Điều này cho thấy, Nhà nước Lào đặc biệt chú trọng đến bộ phận người Lào đang học tập và làm việc ở nước ngoài, đảm bảo cho họ có quyền được bầu cử - quyền thiêng liêng của mỗi người dân Lào.

Từ hai cuộc bầu cử khóa VIII và khóa IX cho thấy: Các cuộc bầu cử ở Lào đều được thực hiện trên tinh thần dân chủ, thể hiện ở việc tỷ lệ cử tri đi bỏ phiếu rất cao, thường đạt tỷ lệ từ 98% đến gần ngưỡng 100% (theo thống kê của Ủy ban Bầu cử quốc gia Lào), nhiều đơn vị bầu cử đạt tỷ lệ cử tri đi bỏ phiếu 100% và tỷ lệ này đạt được ngay từ buổi sáng trong ngày bầu cử. Điều này có ý nghĩa rất quan trọng trong mỗi cuộc bầu cử, một mặt phản ánh tính tích cực và ý thức chính trị của nhân dân trong bầu cử và trong việc chủ động xây dựng chính quyền, ý thức thực hiện quyền làm chủ của người dân; mặt khác, kết quả đó cũng cho thấy sự chủ động trong công tác tuyên truyền của Đảng, Nhà nước, các phương tiện truyền thông về bầu cử.

Dù vậy, liên quan đến nguyên tắc bầu cử bình đẳng, thực tiễn chế độ bầu cử ở Lào hiện nay cho thấy, do việc phân bố cử tri và người ứng cử giữa các đơn vị bầu cử không thực sự đồng đều, nên chỉ những phiếu bầu trong cùng một đơn vị bầu cử mới có giá trị như nhau, lá phiếu của các cử tri ở các đơn vị bầu cử khác nhau có giá trị ít nhiều khác nhau. Nói cách khác, nếu chỉ thực hiện “một người một phiếu bầu” như Lào hiện nay, dù phù hợp với thực tiễn đặc thù của xã hội Lào, nhưng chưa thực sự đảm bảo nguyên tắc bình đẳng giữa các cử tri, mà cần thực hiện “một người, một phiếu bầu, một giá trị”. Ở nhiều quốc gia trên thế giới, bình đẳng lá phiếu là yếu tố quan trọng nhất và là duy nhất khi phân định các đơn vị bầu cử, và để bảo đảm sự bình đẳng đó, cần thực hiện nguyên tắc “một người, một phiếu, một giá trị”⁸.

⁶ Báo cáo tóm tắt tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa IX và đại biểu Chính quyền địa phương cấp tỉnh và thủ đô Viêng Chăn khóa II nhiệm kỳ 2021-2025.

⁷ Báo cáo tóm tắt tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa IX và đại biểu Chính quyền địa phương cấp tỉnh và thủ đô Viêng Chăn khóa II nhiệm kỳ 2021-2025.

⁸ Vũ Văn Nhiêm, “Bàn về nguyên lý “một người, một phiếu bầu, một giá trị”, Tạp chí Khoa học pháp lý, số (2)/2007, tr.39.

Ngoài ra, mặc dù pháp luật bầu cử của CHDCND Lào hiện nay đã đảm bảo nguyên tắc bình đẳng giữa các ứng cử viên, tuy nhiên, vẫn còn hiện tượng các thành viên của các tổ chức phụ trách bầu cử Quốc hội hiện nay có cả ứng cử viên. Điều đó có thể dẫn tới tình trạng thiếu minh bạch, khách quan của cuộc bầu cử. Bên cạnh đó, ở một số nơi, các ứng cử viên tự ứng cử thường bất lợi hơn so với các ứng cử viên do các tổ chức giới thiệu vì không có ai đại diện cho họ.

Liên quan đến nguyên tắc bầu cử trực tiếp, về mặt lý luận, bầu cử trực tiếp không chỉ đơn thuần là cử tri phải tự mình đến khu vực bầu cử để thực hiện việc bỏ phiếu mà cần được hiểu là cử tri trực tiếp bầu ra người đại diện (hay người giữ chức vụ được bầu) không thông qua người trung gian. Điều đó có nghĩa là nguyên tắc bầu cử trực tiếp không loại trừ việc bầu cử thông qua bưu điện, bầu cử trực tuyến qua Internet... vì thực chất những phương tiện đó chỉ mang tính chất kỹ thuật giúp cử tri thuận lợi hơn trong việc bỏ phiếu. Nói cách khác, việc bỏ phiếu thông qua các công cụ hỗ trợ nhưng vẫn đảm bảo cử tri có thể trực tiếp lựa chọn người mà mình tín nhiệm, thì có thể qua nhiều tầng nấc, sử dụng nhiều công cụ, phương tiện bầu cử. Dù vậy, trong thực tế bầu cử của CHDCND Lào những năm gần đây chưa thể hiện đầy đủ cách tiếp cận này. Cụ thể, trong thực tế những cuộc bầu cử gần đây, cử tri Lào đã tích cực thực hiện quyền bầu cử, hầu hết đã chủ động đến địa điểm quy định để trực tiếp bỏ phiếu, tỷ lệ cử tri đi bầu cao là một trong những thành công lớn nhất của chế độ bầu cử tại CHDCND Lào. Tuy nhiên, ở một số đơn vị bầu cử, việc thực hiện nguyên tắc bầu cử trực tiếp còn chưa được bảo đảm. Điều đó thể hiện qua hiện tượng bỏ phiếu hộ, bỏ phiếu thay vẫn còn tồn tại ở một số địa phương. Bên cạnh đó, còn một bộ phận cử tri chưa thực sự tích cực thực thi quyền bầu cử cơ bản của mình. Hiện tượng “bỏ phiếu đại diện”, tức là người đứng đầu hộ gia đình hoặc đại diện của một hộ bỏ phiếu cho mọi người trong gia đình, vẫn còn diễn ra ở một số nơi. Ngoài ra, ở một số đơn vị bầu cử, hiện tượng thi đua thành tích vẫn còn tồn tại, khiến cho tỷ lệ đi bầu của cử tri rất cao nhưng chưa phản ánh đúng thực chất của cuộc bầu cử.

Những hạn chế nêu trên trước hết xuất phát từ tâm lý của người dân Lào, sau đó là căn bệnh thành tích trong bầu cử. Cũng có thể

những hạn chế này cũng xuất phát từ chính phương pháp thực hiện nguyên tắc bỏ phiếu trực tiếp. Việc bỏ phiếu trực tiếp như quy định hiện nay ở CHDCND Lào trong thực tế chưa tạo điều kiện thuận lợi cho một số đối tượng thực hiện quyền bỏ phiếu. Chẳng hạn, trong thời gian tổ chức bầu cử, công dân đi công tác nước ngoài mà ở quốc gia đó cơ quan đại diện ngoại giao của Lào không tổ chức bầu cử cho công dân đang ở nước ngoài. Ngoài ra, như đã đề cập ở trên, bầu cử trực tiếp cũng được thể hiện ở việc công dân có quyền đề xuất bãi nhiệm những đại biểu dân cử khi họ có những hành xử không phù hợp với tư cách của họ⁹. Thực tế, quyền bãi nhiệm đại biểu dân cử mặc dù đã được Hiến pháp ghi nhận nhưng chưa được quy định cụ thể trong luật, nên chưa thể thực hiện trong thực tế.

3. Một số giải pháp khắc phục những vấn đề nảy sinh trong việc thực hiện các nguyên tắc bầu cử ở Cộng hòa dân chủ nhân dân Lào

Một là, tăng cường giáo dục ý thức công dân trong bầu cử. Bầu cử là hình thức dân chủ trực tiếp nên ý thức công dân là yếu tố cốt lõi quyết định kết quả bầu cử. Do vậy, cần giáo dục ý thức chính trị cho mọi công dân để bảo đảm cử tri tham gia bầu cử đầy đủ và có trách nhiệm cao, nói không với việc “bỏ phiếu hộ”, “bỏ phiếu thay” cho người khác. Việc giáo dục này cần được tiến hành ngay từ khi công dân chưa đến tuổi bầu cử, cụ thể là cho học sinh ở các trường phổ thông. Đồng thời, cần có quy định ngăn ngừa tình trạng các tổ chức phụ trách bầu cử chạy đua theo thành tích, thúc ép về thời gian bỏ phiếu, tạo áp lực cho cử tri.

Hai là, sửa đổi, bổ sung Luật Bầu cử để bảo đảm quyền bầu cử, ứng cử của công dân Lào ở nước ngoài. Công dân Lào ở nước ngoài là một bộ phận của người Lào, về nguyên tắc họ đều có quyền bầu cử, quyền ứng cử. Pháp luật Lào hiện mới có quy định về việc tổ chức bỏ phiếu bầu cử cho một bộ phận dân cư đang hiện diện tại các quốc gia khác trong ngày bầu cử tại các đại sự quán, lãnh sự quán của Lào ở các nước đó. Việc này là chưa đủ để đảm bảo đầy đủ quyền chính trị cho công dân Lào ở nước ngoài vì không phải ai cũng có thể đến đại sứ quán, lãnh sự quán Lào ở nước đó để thực hiện quyền bầu cử, và họ không thực hiện được quyền ứng cử. Vì vậy, Luật Bầu cử nên bổ sung quy định về bỏ phiếu điện tử để bảo đảm quyền bỏ phiếu, cũng như quy định về quyền

⁹ Điều 4 Hiến pháp Lào năm 2015.

ứng cử của công dân đang học tập, công tác ở nước ngoài có cơ hội tham gia vào Quốc hội và các cơ quan dân cử khác. Ngoài ra, Luật Bầu cử cũng nên bổ sung quy định đối với những công dân Lào định cư ở nước ngoài, nhập quốc tịch nước ngoài nhưng vẫn còn giữ quốc tịch Lào, vẫn còn giữ các mối liên hệ với gia đình, người thân ở Lào thì vẫn có quyền bầu cử kèm theo các điều kiện như: Mới định cư ở nước ngoài một khoảng thời gian nhất định, có đăng ký chỗ ở trước khi ra nước ngoài...

Ba là, Luật Bầu cử cần sửa đổi, bổ sung quy định về phân bổ số lượng cử tri và người ứng cử cho các đơn vị bầu cử, để bảo đảm sự bình đẳng về giá trị lá phiếu của cử tri. Bên cạnh đó, cần điều chỉnh các quy định liên quan nhằm bảo đảm tốt hơn quyền đại diện của các nhóm người yếu thế trong xã hội. Thực tế cho thấy, CHDCND Lào là đất nước đa sắc tộc với nhiều bộ tộc khác nhau hợp thành, tuy nhiên trong số các dân tộc Lào thì “người Lào” (gọi là Lào Lùm) là dân tộc đa số chiếm xấp xỉ 68% dân số, còn lại là nhóm các dân tộc thiểu số (gọi là Lào Thong và Lào Súng). Dựa trên tỷ lệ đã nêu, Luật Bầu cử nên quy định số lượng người dân tộc thiểu số được giới thiệu ứng cử bảo đảm có ít nhất 32% tổng số người trong danh sách chính thức những người ứng cử. Bên cạnh đó, trước thực trạng một số địa phương không có đại biểu là phụ nữ trong khi một số địa phương khác lại có khá nhiều cần quy định phân bổ số lượng ứng cử viên là phụ nữ. Theo đó, có thể quy định số lượng phụ nữ được giới thiệu ứng cử do Ủy ban thường vụ Quốc hội dự kiến trên cơ sở đề nghị của Hội Liên hiệp phụ nữ và trẻ em, bảo đảm có ít nhất 35% tổng số người trong danh sách chính thức những người ứng cử là phụ nữ (theo kinh nghiệm của Việt Nam).

Kết luận

Các nguyên tắc bầu cử có ý nghĩa đặc biệt quan trọng và cần phải được thực hiện một cách đầy đủ, nghiêm túc trong các cuộc bầu cử. Việc ghi nhận các nguyên tắc bầu cử trong Hiến pháp và cụ thể hoá trong Luật Bầu cử là cần thiết nhưng chưa đủ, mà cần phải liên tục rà soát, kiểm tra trong thực tế bầu cử để đánh giá xem những nguyên tắc đó đã được thực hiện một cách hiệu quả hay chưa. Từ cách tiếp cận đó, có thể thấy một số quy định pháp quy về các nguyên tắc bầu cử ở CHDCND Lào cần tiếp tục sửa đổi, hoàn thiện, trong đó đặc biệt là các quy định liên quan đến nguyên tắc bầu cử phổ thông và bình đẳng. Việc sửa đổi,

bổ sung các quy định của pháp luật về các nguyên tắc này như được khuyến nghị trong bài viết chắc chắn sẽ giúp tăng cường tính dân chủ, hiệu quả, thực chất của các cuộc bầu cử ở CHDCND Lào trong thời gian tới./

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đại hội đồng Liên hợp quốc (1966), *Công ước quốc tế về các quyền chính trị và dân sự*;
2. Hiến pháp Lào năm 2015;
3. IDEA (2007) *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*, <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/voting-from-abroad-the-international-idea-handbook.pdf>;
4. IDEA (2011), *Introducing Electronic Voting: Essential Considerations*, <https://www.idea.int/publications/catalogue/introducing-electronic-voting-essential-considerations>;
5. IFES (2021), *Elections: Laotian National Assembly 2021 General*, <https://www.electionguide.org/elections/id/3623/>;
6. Khamphanh Sophabmixay, *Quyền lực chính trị của nhân dân lao động ở Cộng hòa Dân chủ nhân dân Lào*, Nhà xuất bản và phát hành sách Quốc gia Lào, Viêng Chăn, 2010;
7. KPL (2021), *National Assembly election candidates meet voters*, <https://kpl.gov.la/En/Detail.aspx?id=57886>;
8. Luật Bầu cử Đại biểu Quốc hội và Hội đồng nhân dân Lào, năm 2015;
9. Phạm Hồng Diên (2011), *Hoàn thiện pháp luật về quyền bầu cử của công dân ở Việt Nam hiện nay*, Luận văn thạc sĩ luật học, Trường Đại học Luật Hà Nội;
10. UNFPA, *The 4th Population and Housing Census (PHC) 2015*, https://lao.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/PHC-ENG-FNAL-WEB_0.pdf;
11. Báo cáo tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa VIII và đại biểu Hội đồng nhân dân cấp tỉnh khóa I nhiệm kỳ 2016-2020;
12. Báo cáo tóm tắt tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa VIII và đại biểu Chính quyền địa phương cấp tỉnh và thủ đô Viêng Chăn khóa I nhiệm kỳ 2016-2020;
13. Báo cáo tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa IX và đại biểu Hội đồng nhân dân cấp tỉnh khóa II nhiệm kỳ 2021-2025;
14. Báo cáo tóm tắt tổng kết cuộc bầu cử đại biểu Quốc hội khóa IX và đại biểu Chính quyền địa phương cấp tỉnh và thủ đô Viêng Chăn khóa II nhiệm kỳ 2021-2025;
15. Vũ Văn Nhiêm, “Bàn về nguyên lý “một người, một phiếu bầu, một giá trị””, *Tạp chí Khoa học pháp lý*, số 2/2007, tr.39.